

Hoe het christelijk geloof onze samenleving (toch) doordrenkt

Erik De Smet

Recent verschenen wetenschappelijke literatuur, zoals dat van de Amerikaanse socioloog Rodney Stark, stelt onomwonden vast dat het christendom de grondslag vormt van onze moderne samenleving. Democratie, rechten van het individu, de centrale plaats van de rede, wetenschap en zelfs het kapitalisme, zijn de kinderen van het christelijke geloof. Wat doen we met deze vaststelling?

Ongeneeslijk christelijk

sinds de negentiende eeuw een strijdbaar atheïsme leeft. Het christelijke aspect van het verlichtingsdenken bleef echter al te lang verzwegen. Wetenschapper Isaac Newton bijvoorbeeld, ontdekker van de wetten van de zwaartekracht, werd gedreven door zijn geloof. En de grote denkers van de Verlichting hadden veel aandacht voor de functie van religie."

Religie als een nuttig instrument? We horen het vandaag de Franse president Sarkozy zó zeggen. Dierickx: „Stemmen zoals die van Sarkozy wekken de indruk dat ons maatschappelijke bestel, waarop we zo trots zijn, niet zo stabiel is. En dus wil hij de hulp van de religies inroepen. Er beweegt wat. De Europese Unie schenkt in het nieuwe Verdrag van Lissabon alvast een bevoorrechte plaats aan de dialoog met de religieuze gemeenschappen."

Amerikaans

Bevinden we ons dan op een keerpunt? De socioloog: „Inderdaad, want we leven tenslotte in een multiculturele en multireligieuze samenleving. Vele uitdagingen komen op ons af, en om die aan te kunnen, hebben de Europeanen motivatie nodig. Alvast Amerikanen beschikken blijkbaar wel over zo'n gemeenschappelijke motivatie, die zich op het geloof baseert."

„Bovendien is er reden tot pessimisme. Kunnen wij de welvaartsstaat nog handhaven? Hoe kunnen wij de mensen diets maken dat er, enkel uit ecologische overwegingen, zal moeten worden teruggeschroefd? Hoe gaan wij verder op weg met de islam?"

Een besluit? De strikte opvatting van scheiding tussen geloof en politiek spreken is wellicht niet meer vol te houden. Uit vele signalen maken we op dat in Europa almaar meer denkers ervan overtuigd raken dat precies het christelijke erfgoed, vaak in stilte, de burgerlijke vrijheden heeft geschapen, waaraan wij in onze politieke traditie zo gehecht zijn. Denken we na over de relatie tussen geloof en publieke leven in het Europa van vandaag en morgen, dan moeten wij veeleer denken aan samenwerking dan aan een poging om de Europeanen terug naar de kerk te krijgen. „Al zou dat laatste beslist een goed begin zijn", lachte een vooraanstaand kerkleider.

Guido Dierickx, *De buitenkant van de religie. Een menswetenschappelijke rondleiding*, Garant, Antwerpen, 2007, 322 blz., 34 euro, ISBN 978 90 441 2161 2.

De Europese leiders willen contact met de religieuze gemeenschappen. Behoort de scheiding tussen Kerk en Staat tot het verleden? © Belga

GEDURENDE de twintigste eeuw werd in het Westen het christendom vaak omschreven als een bron van onverdraagzaamheid en morele verdrukking. Volgens velen bevrijdde de rede de mens van deze druk. De stelling van de Amerikaanse socioloog Rodney Stark zet dat alles op z'n kop. Volgens hem was het christendom de belangrijkste motor in de ontwikkeling van de moderne economie (gebaseerd op vrije arbeid en geldomloop), van de wetenschap en de van democratie. En waarom? Net vanwege zijn gehechtheid aan de rede. Deze kracht, aldus Stark, komt voort uit een gelovige opvatting van wie God is, zijnde mensgeworden in Christus. Net omdat God, luidens het christelijke geloof, de mens alles heeft toevertrouwd, is de mens vrij om over dat alles te beschikken en over alles ook een kritisch oordeel uit te spreken.

Voor de Franse schrijver Frédéric Lenoir is het christendom zo waar „de matrijs van de moderne samenleving”. En zelfs de Franse atheïstische filosoof Michel Onfray stelt – tot zijn afgrijzen – vast dat onze wereld helemaal niet atheïstisch is, zoals vaak verondersteld, en lang niet het christendom voorbij. Alle uitgangspunten van onze samenleving wortelen immers heel uitdrukkelijk in de joods-christelijke wereldbeschouwing. En een alternatief kan de Fransman niet bedenken.

Tegelijk stellen we vast dat, althans in Europa, de Kerk veel minder impact heeft en er slechts kleine groepen overtuigde gelovigen overblijven in een grote massa 'cultuurchristenen'. Ook groeit het christendom elders in de wereld, terwijl het in Europa terrein verliest.

Guido Dierickx, socioloog en jezuïet, behandelt de problematiek in het boek *De buitenkant van de*

religie. „Niemand kan ontkennen dat onze cultuur, naast andere zoals de Griek-Romeinse, ook (joods-)christelijke wortels heeft”, zegt Dierickx. „Interessant is dat dit zo lang werd ontkend. Ideologische strijd wordt immers steenvast uitgevochten door een interpretatie van het verleden. Niet zelden lijden de 'kemphanen' daarbij aan selectief en opzettelijk geheugenverlies.”

Vrijzinnig

Correcte geschiedschrijving vermijdt echter kunstmatige identiteiten te creëren. Dierickx: „Zij die zweren bij de idealen van de Verlichting doen alsof vóór 1789 een donker gat gaapt. En zoals de christenen de joden hebben zwartgemaakt, zo deden de vrijzinnigen met de christenen. De protestanten deden iets gelijkaardigs door de theologie en de mys-

tie van de middeleeuwen te vergeten. Historici hebben dus al taak de continuïteit te herstellen.”

En de socioloog vervolgt: „Wettelijk in het debat is de vraag of democratie en wetenschap wel op zichzelf kunnen bestaan zonder een verworteld cultureel draagvlak. Amerikaanse sociologen, zoals Stark, zijn geneigd te stellen dat dergelijk cultureel draagvlak absoluut vereist is. De volgende vraag is of de moderne cultuur zonder religieuze inspiratie kan. Er waren recent pogingen om een soort algemene spiritualiteit te omschrijven, maar dat bleken telkens weer doorslagjes van het christendom.”

Koppige aanhangers van het verlichtingsdenken blijven echter zweren bij een strikte scheiding tussen publieke leven en geloof. Guido Dierickx: „De Verlichting in de plaats stellen van religie is historisch onjuist. In Frankrijk wordt daaraan gehouden, omdat daar

Advertentie

GOEDKOOPST in zijn assortiment

voorgebakken frieten bintje

Everyday 2 kg

€ 0,59/kg

€ 1,18

colruyt laagste prijzen